

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET

HIVATALOS

KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én másfél iven és az egyleti tagoknak ingyen küldetik meg.

Ném tagok egész évre 2 irtal fizethetnek elő, fél éves előfizetés el nem fogadtatik.

Pénz- és értékküldemények az Erdélyi Gazda

kiadó-hivatalához czimzandók.

A hirdetési díjszabályzatról a kiadó hivatal ad felvilágosítást.

Szerkesztő bizottság: elnök Szabó József; Dr. Berde Aron, Báró Jósika Sámuel, Szabó Sámuel, Vörös Sándor
felelős szerkesztő: Gamauf Vilmos.

Tartalom: Havi emlékeztető: október. — Az erdélyi gazdasági egylet a kocsmafog megváltása ügyében szerkesztett emlékirata. — Allatok rosz szokása. — Jelzalogbank Kolozsvárt. — Sertésvásár Déesen. — Egyleti mozgalmak: Választás szept. 17-én. — Regaleügyi mozgalmak. — Piaczi árak. — Hirdetések. —

Havi emlékeztető.

Oktober.

Ház és udvar körüli teendők. Leginkább a tisztaság fenntartására szoritkoznak; a lakhelyek kívül-belül kimeszelgetnek.

Kazlak, boglyák tetője ósre fedve tartandó.

Vetőmag rostálása és elvetés előtti csávázása (pácolása) főgondjaink egyike.

Kamara, pinéze szellőztetik. Száraz homokról idejében gondoskodunk.

Szecca- és réparvágót használható állapotba helyezük.

A téli lisztzükséglet e hónapban beszerzendő, nehogy a rosz úton állatainkat kínozzuk, vagy a vízi malmok elfagyása miatt szükségét szenvedjünk.

Téli tüzelőről gondoskodunk, nehogy a hideg által meglepessünk.

Cséplés, ha el nem végeztetett, teljes erővel folytatandó.

Szántóföld. Szántás, vetés az összes ígás és kézi erőt foglalkoztassa. A gazda ez időben ne ismerjen fáradságot, hanem fogjon hozzá testtel-lelivel, mert ha idejében észszerűen élmivelt talajba vet és ha az időszaki viszonyok csak némileg kedveznek, jó termést várhat.

A vetőmagok kékkő, sósvíz és kevés oltatlan mésszel való pácolását üszög ellen, el ne mulassza. A sorvetővel vetés előnyösebb ugyan, de ha nem rendelkezünk elegendő erővel, bizonyosan észszerűbb: ügyes emberrel vettetni, mint lassan munkálkodva megkésni.

Burgonya és répa felszedetik, vermekbén vagy kazlakba rakjuk, de teljes beföldelés előtt száradni, gőzölgöni engedjük, ez által a rothadást korlátozzuk.

Törökbuza-törés bevégzendő, a csős törökbuza kasba (göréba) vagy szellős padlásokra halmoztatik, de betakarítás előtt minden éretlen nyers csövet külön választunk. A törökbuza-szár földszint levágandó és kúpokba rakandó.

Haricska (hajdina) és késői paszuly betakarítását be kell végeznünk. A törökbuza között termelt töknek fagymentes helyet választunk.

Vetés végeztével az őszi szántás vagy trágyahordás megkezdhető.

A káposztát levágjuk, a házi szükséglet megtartatván, a felesleg, pénzért tehető.

A rétek és kaszálók legeltetését csak száraz időben engedjük meg, nemkülönbön főgondjaink közé tartozik, hogy minden szekér és kocszi réteinkről kizárassék. Ha réteink trágyázásához elegendő ganéjjal nem rendelkezünk, hordjuk oda és terítsük el a burgonyaszárát és jó eredmény fog mutatkozni. Kora tavaszkor az elterített burgonyaszár összegereblyélve elszállíttatik.

Elvült luczernás, baltaczimés vagy kaszáló feltörendő.

Állattenyésztés. A gulyabeli marha száraz időben a réteket és letartott törökbuza földeket járja.

A ménesheli lovak már éjjelre kevés szalmát kapnak és később bocsátatnak ki, nehogy deres fűvet egyenek.

Az elválasztott csikók zabot, jó szénát esznek és istállóban állott vizet isznak. Jártatásuk el ne mulasztassék.

A meddő sertések a répa- és burgonyaföldön turkálnak, a koczák a törökbuza tarlót járják, felbőngészik az elhullott szemet.

A juhok üzetése folytonosan tart, mi végett a kosok abrakadagban részesülnek.

Vetés végeztével a kivénült ökrök hizóra állíttatnak, a négy éves tinók pedig lekötve járomba szoktatandók.

A hizó sertések törökbuzával élelmeztetnek, de minden etetéskor pontosan kimért mennyiséggel, só és friss víz sohase hiányozzék.

Szőlő. A mennyiben csak lehet a hó vége előtt ne szüreteljünk, ha kevesebbet is szürünk, de értékecsébbet. Esős időben szedni nem kell, ugy szintén korán reggel sem, míg az idő ki nem melegszik és a harmat fel nem szárad. Az éretlen, hibás és rothadt gerezdek gondosan eltávolítandók, mert egy ily gerezd elrontja a szász gerezdek kitünőségét.

A lábhal való taposásról le kell mondani és helyette a szőlőmorzsolón szétzúzott malátát kádakban 12--24 órai állás és kevergetés után kisajtolni; némely szőlőfajt, mint p. o. a rulándert azonnal sajtolni kell. Vörös boroknál a zajos erje-

dés ahhoz való kádakban — a héján történik és csak ennek lefolyása után 10–20 nap múlva sajtolunk. A mustot kénezní nem kell, mert csak akadályozzuk erjedésében és savanyát szaporítjuk. Kinek sok bora van és megteheti, építsen fűthető erjesztő helyiséget, hol a mustok 15–20° R. melegben végezhessek zajos erjedéseket, az így kiejedt bor eszterdőkkel hamarabb érik és nem fog minduntalan utóerjedésbe átmenni.

Pincze. Pinczében az erjedést szemmel tartani, az erjedésnél fejlődő szénsavgáztól óvakodni kell, ha a zajos erjedés megszűnt, a hordókat feltöltögetjük, a pinczét tisztán kell tartani és szellőztetni. Minden szüretelő edényt a legnagyobb gondal megtakarítatunk és tisztán rakjuk el szellős és száraz színbe.

Gyümölcsös. Legtöbb téli gyümölcs szedésének most az ideje. Különös gondot kell fordítani arra, hogy a szíves tapintatú almák (kálvilók) leszedésük után szellős helyre rakassanak, ellenben a száraz tapintatúak (renettek) leszedésük után zárt levegőjű helyiségbe rakassanak be, hogy a fonnadástól megmentessenek. A tavaszi ültetéshez szükséges gödrök ásását megkezdhetjük. A vén fák tisztogatását és az ágak ritkítását folytathatjuk, mert a gyümölcs leszedése után legjobban meg lehet ismerni a felesleges ágakat. A gyümölcsfák törzsei (mészes víz, marha-vér és és hamu keverékből készült kenőcsel) bekenésére most van a legalkalmasabb idő. Neustria brumata ellen, hogy a fákától távol tartunk, legjobb enygyűrűket kötni a fára. A fiatal fák törzsei a nyulak rágásai ellen bekötetnek. A gyümölcsfa trágyázására a hónap legalkalmasabb időszak.

Faiskola. A magvak elvetését e hónapban be kell végézní, de ha avval elkéstünk, a magvakat porond közé ládák vagy cserpekbe kell tenni és azokat a földbe ásva, tavaszig ott hagyni. Az augusztusban szemzett vadonczok szemezései a köteléktől megszabadítandók. A saját használatra szolgáló és a megrendelt ákat kiásatjuk, a megrendelteket rendeltetési helyekre szállítatjuk, a saját használatra kiásottakat vagy azonnal elültetjük, vagy pedig használatukig földbe ásatjuk. A beültetett, de meg nem fogamzott vadonczok kipótolása kedvező időjárás mellett most is történhetik.

Konyhakert. Káposztaféléktől felszabadult földterületek felásandók és murek és petrezselyemmel bevetendők. Téli salátát átültetni még lehet. Gyökereket vetemények, mint p. o. murek, petrezselyem, zeller, paszternák, baraboly, retek, stb. kiásandók; magvak a legszebb példányokat kell kiválasztani és azokat pinczébe külön kell elrakni, a többi eladásra vagy saját szükségletre megtartottakat pedig vermek vagy pinczékbe kell elrakni. A vetemény-kiszedés a lehető legszárazabb időben történjék. Téli káposzta, olasz káposzta, kárfiol és keraláb-szedésnek most van ideje. A télire szánt gyökereket kimélttel kell a földi kivenni és azokat pinczékben, porond közé kell elrakni, hogy egész télen a konyhára friss zöldséget adjanak. Tormakiás, értékesítés és elrakásnak itt az ideje. Magvak való czékla és répapéldányoknak a közep-szerűket és épeket választjuk ki és azokat száraz helyen vermekben rakjuk el. A föld trágyázása és felásásának most az ideje, mert az ős-i ássással sokkal könnyebben mivelhető és nagyobb hasznos hajtó földterületeket kapunk, továbbá az ősi felásásnak még azon előnye is van, hogy azt tavasszal nem kell felásni, hanem csak egy gereblyézést adva, hamar elvethetjük. A melegágyak földjét hordassuk ki és rostáltassuk át; a trágyát pedig vagy a komposzt dombra vagy egyenesen ki a kertbe hordáthatjuk.

Diszkert. Szükség esetében a gyepék még egyszer lekaszáthatnak. Az év elő virágok elszáradt hajtásai levágandók. Egy pár nyári növény magva most érik, tehát azok leszedésére gondot kell fordítani. Georginák 10 centiméter magásta a föld felett levá-

gandók, gyökereik kiásandók és száraz, meleg helyen elrakandók. Rózsák levelezésére és elfedésére e hónap a legcélszerűbb időszak. Az üvegházi növények most üvegházba, a nekik legmegfelelőbb helyre rakatnak.

Erdészet. F ő h a s z n á l a t. E hó végén kezdődik a vágatás. A magfák megelőzőleg kijelentnek. M e l l é k h a s z n á l a t. A makkoltatás foly, a téli legeltetés megkezdődik. Erdőmivelés szempontjából mag gyűjtetik és ha azt azonnal el nem vetjük, télire jól el kell helyezni. Erdővédelem, mint szeptemberben, de most már fokozni kell az őrzést, miután a fatolvajlasi esetek is szaporodnak. V a d á s z a t nyul és rókkára nagyban üzetik, ugyszintén őz-sutára is.

Emlékirata

az erdélyi gazdasági egyesületnek az italméresi jog megváltásáról a kormány által szerkesztett törvényjavaslat tárgyában.

Nagyméltóságú pénzügyminister ur!

Azon idő óta, mióta az országgyűlést megnyitó legmagasabb trónbeszéd a jelen országgyűlés feladatai között az italméresi jogok megváltásának ügyét is felemlítette, általános érdeklődés tárgyává lett e kérdés, melynek megoldása egyike lesz az ország nemzetgazdasági és magánjogi viszonyaiba legmélyebben, legközvetlenebbül beható törvényhozási tényeknek. — E nagy horderejű kérdés-ily módon napi rendre tüzetvén, az erdélyi gazdasági egyesület választmánya kötelességszerű feladatának tartotta, hogy azzal szakszerűen foglalkozzék s e célra első sorban összegyűjtse mindazon adatokat, melyek az italméresi jog megváltásának bonyolult feladatánál figyelmet és tekintetbevételel érdemelnek.

Ez adatgyűjtésnél az erdélyi gazdasági egyesületnek természetesen csakis az erdélyi részek területére kellett szorítkoznia és itt is csak a tagok és más érdeklődő egyének önkéntes segélyét vehette igénybe; ennelfogva a beszerzett adatok egyfelől csakis az erdélyi részek tizenöt megyéjéről szólnak, másrészt még ezeket illetőleg is több tekintetben hiányosak. — Az adatgyűjtés és tanulmányozás munkája közben lepte meg az egész országot a gazdasági egyesületünket is azon kész törvényjavaslat, melyet a magas kormány a f. év augusztus havában egy szakférfiakból összehívott tanácsközmány elébe terjesztett s mely a hírlapok útján teljes tartalma szerint közöltetvén, alkalmas nyújtott arra, hogy a magas kormánynak ezen kérdésben elfoglalt előzetes álláspontját megismerhessük.

Nagy megdöbbenést és súlyos aggodalmakat keltett bennünk a magas kormánynak e javaslata, mely változatlan elfogadása esetén a regale jogosultaknak igen tetemes és indokolatlan megkárosítására vezetne s ez aggodalmakat nem csekély mérvben fokozza azon körülmény, hogy e javaslatnak tervbe vett gyors keresztülvitele és a jövő év elejére kilátásba helyezett életbeléptetése alig enged arra elég időt, hogy e bonyolult ügyet érdeme szerint a kellő alapossággal és nyugodtsággal tárgyalni lehessen; holott maga a javaslat legfényesebb bizonyíték a mellett, hogy a

megoldandó kérdéseknek egész sorozata van olyan, melyek kellően előkészítve nem voltak, de eddig talán még tanulmányozva sem lettek! — Ily rohamos tárgyalás és elintézés mellett a nagy és súlyos tévedések elkerülése lehetetlenné látszik, a mi egyuttal kötelességünké teszi azt, hogy a legfontosabb kérdésekre nézve nézeteinket mi is sürgősen előterjesszük s ez által az alkotandó törvény helyessége érdekében mindazt megkísértsük, a mit tenni hivatászerű feladatunk és a mire szerény felszólalásunk képes lehet.

A magas kormánynak javaslatai két törvényjavaslatban és egy közös indokolásban lettek előterjesztve, melyeknek minden részletére kiterjedő bírálatát feladatunknak nem tartjuk, hanem csakis azon legfőbb kérdések megvilágítására törekszünk, melyek az italmérési jogok tulajdonosainak jogos érdekeit legmélyebben érintik s a melyek tárgyalásánál épen úgy igyekszünk a magánjogok sérelmét elhárítani, mint a hogy kiterjed figyelmünk az ország nemzetgazdasági és pénzügyi érdekeinek kellő méltatására is. Legelső gyanánt a törvényjavaslatokban és az indokolásban azt a czélt és alap gondolatot kerestük, mely az italmérési jogok megváltásának irányt adott: azt a czélt és alapot, mely a megváltást szükségesnek, hasznosnak és időszerűnek tünteti fel.

E czélt és alap gondolatot azonban a kormány munkálatainak egyik részében sem találjuk kifejezve, sőt a tervezett rendelkezések szelleméből sem bírjuk azt levezetni.

A regale megváltásának három czélja és alap gondolata lehet és pedig:

először lehet a czél nemzetgazdasági, a midőn a szeszes italok szabad forgalmát a helyi egyedárúság nyüge alól felszabadítani, a kereskedelmet és forgalmat egy gátló akadálytól mentesíteni, az italokra eső terhet az egész országban egyenlővé tenni s ezzel a fogyasztó közönség megterhelhetőségét igazságosabb és egyenlőbb alapra fektetni akarjuk;

másodszor lehet a czél pénzügyi, a midőn az újabb alkotott szeszdó-törvény pénzügyi eredményeinek biztosítására törekszünk s arra gondolunk, hogy az italmérési jogot az állam kezébe véve, abból egy önálló nagy jövedelmet alkossunk;

harmadszor lehet a czél magánjogi, ha tudni illik az állam és társadalom mai békés helyzetét és nyugodt állapotát arra akarjuk felhasználni, hogy egy a mai jogrendszerbe nehezen illő és állandóan fenn nem tartható jogot a tulajdonosok méltányos kárpótlása mellett akarunk megszüntetni.

Hogy e három alap gondolat közül melyik vezérelte a magas kormányt javaslatainak szerkesztésénél, azt csakis a rendelkezések lényegéből találhatjuk ki, mert az indoklás nyíltan e czélok egyikét sem vallja be; sőt a pénzügyi eredményekről szóló fejtegetéseiben úgy tünteti fel a dolgot, mintha az italmérési jövedék rendszeresítésénél semmi egyébire nem törekednék, mint arra, hogy az engedélydíjakból és italmérési adóból a jogosultaknak adandó kárpótlás kamatai és törlesztése nyerjenek fedezetet.

Nézetünk szerint a magas kormányt javaslata tételében az egyesített nemzetgazdasági és pénzügyi szempontok vezérelték. A nemzetgazdasági czéljak igen szerencsés megoldását látjuk abban, hogy az italárulási jog a kis mértékben való árulások számának korlátlanúsága folytán oly szabad iparrá lesz, mely a szabad verseny által az italok árának a lehető legolcsóbbá tételét biztosítja s egyuttal a kereskedelem és forgalom érdekeinek megfelel. — A pénzügyi czél elérését pedig feltétlenül biztosítja az italmérési adóknak előrelátható természetes fejlődése és ez adónemnek azon sajátága, hogy azt a törvényhozás a fogyasztás mértékének megfelelően és saját szükségéi szerint bármikor fokozhatja.

Hogy ezen oly biztosan elérendő két czél képezze a regale megváltási törvénynek alap gondolatát, az ellen nekünk semmi kifogásunk és ellenvetésünk nincs, sőt mint gazdasági egylet üdvözljük azt a reformot, mely az állampolgárok megadóztatását egyenletesebbé teszi és az államot egy új jelentékeny jövedelmi forráshoz juttatja.

Ugyde, ha az államnak gazdasági és pénzügyi érdekei javallják és indoklják, hogy a regale jog annak eddigi tulajdonosaitól elvétessék, akkor e ténynek helyes és észszerű folyománya az is, hogy ezen a közügy érdekében fogantatosított kisajátítás valódi és igazságos kárpótlás mellett történjék. Ezt a jogos követelést a javaslat egyáltalában nem elégíti ki; — s épen ezért kétségtelen, hogy a javaslat céljai között az általunk fennebb harmadik helyen körülírt magánjogi czél és alap gondolat nem szerepelt.

A magas kormány által javaslatba hozott kártalanítás oly tetemes és méltánytalan károsítását eredményezné az italmérési jogok jelenlegi tulajdonosainak, hogy ennél kedvezőtlenebb megváltási módot csak forradalmi idők jogfosztása esetében lehetne képzelni, a mit a mai viszonyok között törvényhozási indok gyanánt felállítani nem lehet és nem szabad.

A kormányjavaslatnak indokolásában az legalább elismertett, hogy az italmérési jogok, mint a történelmi jogfejlődés eredményei helyes alapokon támadott és ép oly sértetlen tulajdont képeznek, mint bármely más javak.

A jogalapnak ezen elismerése mellett azonban nem lehet azt sem figyelmen kívül hagyni, hogy az italmérési jogok értéke folytonosan feljődő és emelkedő irányt mutat, a mi egészen természetes is, mert a lakosság számának szaporodása és a vagyonosságának fokozásával a szeszes italok élvezete is lépést tart, úgy hogy az italmérési jog jövedelmi és tőke értéke minden évben határozottan emelkedik. E kétségtelen tényezőn nem változtat az sem, hogy a vasutak által eltérített egyes forgalmi pontok áthelyezése vagy megszüntetése a regale jövedelemben néhol csökkenést idéz elő, mert e csökkenésnek egy helyen, a jövedelem emelkedése felel meg más helyen, úgy hogy az egész ország területén az italmérési jogok jövedelmének rendszeres és állandó emelkedése kétséget nem szenvedhet.

Ilyen pozitív és emelkedő értékű vagyonnak a köz-

érdek szempontjából óhajtott és tervezett kisajátításáról lévén szó, a tulajdonosok feltétlenül megkövetelhetik, hogy e vagyon valódi értéke részökre kártalanításul megadassék.

E helyes alapelven két súlyos sérelmet tervez a javaslat, a melyeket kiemelni és orvosoltatni ez emlékiratnak főfeladatát képezi. — E sérelmek egyike az, hogy a kártalanítás egyetlen és kizárólagos alapját az 1882—1886-ik években adó alá vont regale jövedelem képezze, másik sérelem pedig, hogy kezelési költségek czimén ezen jövedelemből is 20% leszámitassék.

E két sérelem elleni érveinket a következőkben vagyunk bátrak előterjeszteni:

Először is a mi azon alapelvet illeti, hogy a kártalanítási érték kiszámításának első és rendes alapjául az 1882—1886-ik években adó alá vont jövedelem vétessék fel, — ezt elfogadjuk, nem mint valamely tökéletes és igazságos alapot, hanem csakis azért, mert egyfelől a jövedelem hullámzásának kiegyenlítésére az öt éves ciklust elég megfelelőnek tartjuk és másodsor azért, mert a regalék jövedelmének más nyilvános és általános statistikája csakugyan nem létezik, mint épen az adó alá vett jövedelmek kimutatása.

De midőn ez alapot mint rendszeres és első kulcsot elfogadjuk, lehetetlen megnyugodnunk azon, hogy ezen alaphoz hiányai ellenében semmi orvoslatnak helye ne legyen.

E tekintetben a magas kormány maga mutatja az utat és példát arra, hogy az adó alá vett jövedelem hibás és orvoslásra érdemes is lehet, midőn a javaslat 3-ik §. 2. pontja alatt felteszi azon esetet, hogy az adókiivetés alapjául szolgált szerződés vagy bevallás azon kételyt ébreszti, hogy a jövedelem tulságos nagynak tüntettetett elő, mely esetben a valódi jövedelem kiderítése és a kártalanításnak megfelelő leszállítására utat és módot kíván nyújtani.

A mit a magas kormány javaslata a kincstár jogos érdekeinek megóvása szempontjából e pont alatt a pénzügyi képviselő számára fenntart, ugyanazon jogorvoslatot kívánjuk mi biztosítani a regalejogosultak számára is mindazon esetekben, midőn az 1882—1886-ki adóalaplul felvett jövedelem kevesebb a tényleges valódi jövedelemnél. —

Hogy e kívánatunkat kellően indokoljuk, különös figyelembe kell ajánlanunk azon különböző eseteket, melyek úgy hisszük az ország többi részeiben is, de különösen az erdélyi részekben fennforognak.

Erdélyben a birtokviszonyok oly módon fejlődtek, hogy itt nemesak a nagy, de a közép és kisebb birtokú földesuraknak földjei is apró részletekben számos egymástól távol fekvő községekben feküdtek s különösen az urbéreszek az ország egyik szélétől a másik végeig több megyében és számos községben elszórva találtattak, úgy, hogy nem ritka itt az a földesur, kinek 20—100 községben volt birtoka és jobbágya. Az urbériség felszabadulása után ezen elszórt birtokrészecskék igen nehezen hasznosítható birtokká lettek s nagyobbára kis haszonbérloknak adattak át, többnyire oly módon, hogy az ingatlanokkal együtt az italméresi jog is

haszonbérbe adatott, még pedig az esetek legnagyobb részében oly feltétel mellett, hogy a haszonbér tárgyai után járó adókat is a bérlő tartozott hordozni. Ilyen esetekben az italméresi jog jövedelmének bevallása is a haszonbérlo feladatát képezte s általa oly önállóan teljesítettett, hogy a tulajdonosnak épen semmi tudomása sem volt a bevallott jövedelem nagyságáról. — A haszonbérlo pedig igyekezett jövedelmét mentől kisebb összegben megállapítani, hogy az őt terhelő adó minél kevesebb legyen. — Ime tehát ezen itt vázolt módon igen számos olyan eset állott elő, hol a jog tulajdonosának minden hibája nélkül a jog jövedelme az adó kivetésnél csekélyebbre vétetett, mint a mennyit az valóban tett.

Hasonló esetek állottak elő ott is, hol a tulajdonos nem maga kezeli birtokát, hanem a tulbuzgó gazdasági személyzet az adóösszegeből való megtakarítást a tulajdonos tudta és hire nélkül eszközölte.

A jelenlegi tulajdonos hibája nélkül történt az is, hogyha vásár, csere, vagy bármi más uton szerzett földesuri birtoknál a jogelőd valódi jövedelmét eltitkolta s így adó alá kisebb jövedelem vonatott, mint a mennyi tényleg volt.

Mindezen esetekben a legnagyobb és türhetetlen jogsérelem volna az, hogy valakinek jogos vagyona kárptólás nélkül elkoboztassék azért, mert egy tőle idegen harmadik személy az ő tudta és hozzájárulása nélkül kevesebb adót fizetett, mint a mennyit törvény szerint kellett volna fizethi!

Ezeket a most elősorolt eseteken kívül azonban elhiszük, sőt tudjuk, hogy előfordult az is, miszerint maguk a jog tulajdonosai tettek valótalan bevallásokat s ezzel adótartozásukat csökkentve, az államot tényleg megrövidítették.

Minthogy ilyen esetek kétségtelenül létezhetnek, kénytelenek vagyunk ezeket is érdemük szerint méltatni.

Incorrect cselekedetek védelmére kelni épen nem akarunk s ezt feladatunknak nem tarthatjuk! Mélyen sajnáljuk, hogy az emberi társadalom a kötelesség lelkiismeretes teljesítése tekintetében nem érkezett még el azon ideális magaslatra, hogy az állam iránti tartozásait mindenki híven teljesítene. . . De miután a tényleg létező és adott viszonyokkal kell számolnunk, kénytelenek vagyunk az erkölcsi eszmék birodalmából a földre szállani és a tételes törvények szabályai szerint vizsgálni azt, hogy a most vázolt jövedelmi eltitkolást minő büntetéssel sújtja a törvény.

A jövedelmi adók rendezését az 1868. évi XXVI. t. cz. állapítja meg és azok kirovására alapjául az önkéntes bevallást és a hivatalos nyomozatot teszi. — Ezen törvényben a bevallás elmulasztására, vagy a valótalan bevallásra semmi büntetés sincs szabva, hanem e tekintetben a jövedelmi adóra nézve alkalmazandók a közadók kezeléséről szóló 1868. évi XXI-ik törvényzikk szabályai. — Ezen törvénynek 90. §-a, — melyet a jövedelem-adó iránti törvények és szabályok hivatalos összeállítása 10-ik fejezetében még kibővit és kiegészít — azt rendeli, hogy a ki a kincstár szándékos megrövidítése czéljából valótalan bevallást

tesz, az a való és bementett jövedelem után járó adó közötti különbségnek 1—4-szeresig terjedő összegével, min birsággal büntetessék. —

E szerint tehát a valódi jövedelem eltitkolásának legnagyobb birsága a jövedelem-adó négyszeres összegéig terjedhet.

Már most lássuk, hogy ezen birság összege minő arányban áll azon kárhoz, mely a regale-váltás tőkéjének a javaslat szerint célba vett elvesztése esetében érhetné a hibás tulajdonost.

A regale-jövedelmi adó a jövedelem 10%-át teszi, a jövedelem pedig a jog tőkéértékének 5%-ával lévén egyenlő, ebből világos, hogy az évenkénti állami jövedelmi adó a regalejog tőkéértéke $\frac{1}{2}\%$ ának felel meg. Ha tehát valaki jövedelmének hamis bevallásával az államot a jövedelmi adó tekintetében megrövidíti, ez által évenként a regalejog tőkéértékének $\frac{1}{2}\%$ -ával felérő kárt okoz az államnak s e miatt, ha rajta vesztene, négyszeres adó összegéig, vagyis a tőkéértéknek 2 százalékáig lehetne őt megbüntetni. Ha már most felvesszük azon esetet, hogy valaki az 1882-ik évtől kezdve, a jelen év végéig, vagyis hét éven keresztül folytonosan rövidíti az államot az által, hogy regale-jövedelmét hamisan vallja be, ezen hét évi megrövidítés együttes összege sem tesz többet, mint a regalejog tőkéértékének $3\frac{1}{2}\%$ -át, melyért a legnagyobb büntetés, a mi őt törvény szerint érheti, az elmaradt adónak négyszerese, vagyis a jog tőkéértékének 14%-a lehetne.

És ime ezen legsúlyosabb hibának legsúlyosabb büntetése helyett a javaslat a jog tőkéértékének teljes elvesztését akarja kimondani akkor is, ha az 1882—1886-iki öt év alatt az adókiróvás alapjául felvett jövedelem a valódi jövedelemnél csekélyebb volt.

Általános jogelv, hogy senkit súlyosabb büntetéssel illetni nem lehet, mint a mi az elkövetett cselekvényre az elkövetés idejében meg volt állapítva. Az italmérési jog jövedelmének hibás bevallására a büntetés az eltitkolt adó 1—4-szeresében volt megállapítva, — most ezt az adó 200-szoros összegére felelni semmi esetre sem jogos!

Adó alá köteles bevallani minden állampolgár nemcsak italmérési adóját, hanem összes tőkepénzeinek kamátjövedelmét is, — és a kereskedő összes üzleti jövedelmét is.

Valjon merné-e a törvényhozás mindazon készpénz és más tőkéknek s mindazon kereskedelmi üzleti vagyonnak az állam részére elkobzását kimondani, a melynek jövedelme adó alá bevallva nem lett? Vagy talán csak az italmérési jog képezi azon egyetlen vagyont, melyet adó-eltitkolás czéjje alatt elkobozni szabad? E kérdésekre a törvényjavaslat adós marad a felvilágosító válasszal s az indokolásban e tekintetben csakis az foglaltatik, hogy az állam e kártalanítás alapjául nem fogadhat el mást, mint a megadóztatott jövedelmet. mert mást nem ismer és ebből folyólag a kiadandó kárpótlás összegét előre megítélni nem tudja, már pedig ez igen czélszerű és szükséges.

Azt mi teljes készséggel elismerjük, hogy a megadó-

ztatott jövedelmek alapul vétele igen kényelmes és a kincstár szempontjából igen biztos alap, melynél a kárpótlás megállapítása, az indokolás szavai szerint, pusztán csak számtani művelet lenne: ugy de e nagy kényelmi szempont nem bírhat elég súlylyal arra, hogy annak kedvéért az egyes jogosultak részint merőben hibájokon kívül, részint pedig hibájukkal semmi arányban sem álló módon oly tetemes kárral sujtassanak, a minővel a javaslat őket fenyegeti.

A hibás bevallással szemben tehát a valódi jövedelemnek bizonyítására okvetlenül módot és alkalmat kell nyújtani, ha a törvényhozás oly jogtalan és méltánytalan eljárást nem akar a regale-jogosultak irányában tanusítani, a melyent csak nagy társadalmi és állami rázkódások esetében mutat fel a történelem.

De van még egy szempont, mely nálunk e kérdés méltányos elintézését mindenkifelett javalja; egy szempont, mely magasan tulemelkedik a tulajdonosoknak — ha ugy tetszik — önző érdekén és melynek kétségkívül pusztá megemlítése is elegendő arra, hogy hazafias kormányunk magas figyelmezt a legnagyobb mértékben magára vonja! E mulhatlanul tekintetbe veendő szempont az erdélyrészi magyar birtokosság helyzete, mely osztálynak a kocsmajog értékesítése akárhány esetben egyedüli biztos jövedelmét képezi. Ez az utolsó alap, melyen fennállása gyökeredzik és ha ez is elvész, vagy tetemesen megcsorbul, — akkor maga ezen államfenntartó elem is veszendőbe megy, elhull erőtlennül, ellentállásra képtelennül.

A hibás bevalláson kívül azonban van még egy más olyan eset is, melynél a kártalanítási érték megállapítása orvoslást igényel, tudniillik, midőn hatósági intézkedés, perlekedés vagy akármi más ok miatt is a jog hasznosítása szünetelt, vagy nem oly módon történt, a mint azt a viszonyok helyes felhasználása engedte volna. — Ilyen esetek fennforgását a javaslat 3. §. 1. pontja alatt maga a kormány is elismeri, de oly mesterségesen szövegezi a szakaszt, hogy annak alapján ugyan egyetlenegy esetben sem lehetne orvoslást nyerni.

Ugyanis azt kívánja a javaslat idézett szakasza, hogy a jog hasznosítását akadályozó ténynek oly nyilvánvalóan téves hatósági intézkedésnek kellett lennie, mely ellen a fél jogorvoslattal nem élhetett.

No már miután tudjuk, hogy az italmérési jog gyakorlatának vitás kérdései a közigazgatási hatóság elébe voltak utalva s tudjuk, hogy e hatóságok előtti eljárásban csakis a belügyminister határozata ellen nincs több jogorvoslat: ennél fogva a javaslat szövege szerint a pénzügyministernek ki kellene azt mondani, hogy a belügyminister nyilvánvalón tévesen intézkedett, hogy aztán az adóalaptól való eltérés lehetővé váljék; — de sőt ekkor is csak illuzió a javaslat által kínált orvoslát, mert ez esetben is csak azt engedi a szakasz, hogy a sértett fél kártalanítása ugyanazon község többi jogosultjainak kárpótlásából vonassék le, holott igenis lehetséges, sőt valószínű, hogy azt a jövedelmet, a mit az egyik jogosult nem használt, azt

a másik jogosult adó alá nem vallotta be; — s így a javaslat ezen orvoslási kivétele csak — látszólagos. — A tények pedig azt mutatják, hogy például olyan községekben, hol a jog arányosítása (limitáció) nem történt meg, ott szabadjára és rendetlenül árul néha olyan egyén is italt, kinek épen semmi joga sincs és semmit sem árultat és használ az, kinek legtöbb joga volna. — Ily szabályozatlan községekben vagy épen semmi regale-jövedelem nincs, vagy esetleg oly csekély, hogy ha azon a valódi jogosultak osztozásra utasítatnak, a megosztott kárpótlást fillérekre kell majd felváltani. — E tényleges állapot dacára az italmérési jog az ily községekben is tényleg meg van s ha az állam az italárulási általános adót behozza, e községek fogyasztása után is megkapja a teljes jövedelmet, tehát igazságos, hogy kiadja annak kárpótlását is épen úgy, mintha a jog már rendezve és kellően használva lett volna.

Valamely vagyon-tárgynak gondosabb vagy kevésbé gondos hasznosítása még nem ad jogot senkinek arra, hogy a dolog tulajdonát ingyen vagy olcsón elkobozhassa! Ha egy darab földet kisajátítanak, azért nem kell érte kevesebbet fizetni, mint termőképessége ér, habár a tulajdonos éveken át parlagban hagyta és nem termesztett rajta semmit. — A kitől regale-jogát elveszik, annak azon értéket kell érte adni, a mivel az a jog valóban bir, tekintet nélkül arra, hogy a tulajdonos kihasználta-e azt teljes mértékben, vagy sem. —

Az itt előadott elveknek teljes meggyőződéssel felállításával mellett nem zárkozunk el azon gyakorlati követelmények előtt sem, melyek a regale megváltás műveletét lehetőleg egyszerűvé és biztossá tenni lesznek hivatva. Nem zárkozunk el az államkincstár jogos érdekeinek tekintete előtt sem, mert legtávolabbról sem óhajtjuk, hogy oly törvényes intézkedések hozassanak, melyek a kincstár ellen egyesek által netán támasztható tulzott követeléseknek adjanak helyet. —

Tudjuk mi azt jól, hogy a regalejog valódi jövedelme oly sok körülmény összetételalkozásának eredménye, melyeket a törvénykezés rendes menete szerint alkalmazott bizonyítási módokkal kétségtelenül kideríteni a legtöbb esetben lehetetlen. — Épen ezért az általunk az adó alá vett jövedelem kulcsának orvoslására célzó kivételeket gondosan körülírandóknak véljük s a törvényes bizonyítási módok közül az okmány bizonyítékot és a hiteles adatoknak kinyomozását tartjuk alkalmazandónak.

Mivel azonban előre látható, hogy számos esetben a jogosult fél, ki az adó-alap alkalmazásával magát károsítottának érzi, okmánynyal, vagy hiteles adatokkal nem rendelkezik a valódi jövedelem igazolására s miután számos esetben oly jognak jövedelmi értékét is meg kellend állapítani, mely jog hiányos használat miatt jövedelmet tényleg nem adott; ennél fogva multhatatlanul fel kell venni egy olyan minimális kulcsot, mely egyéb bizonyíték hiányában in ultima analysi megoldást adjon.

Ilyen kulcsnak tartjuk mi azon regale-jövedelmi átlá-

gokat, melyek egy megyének adó alá vett jövedelméből az által számíttatnak ki, ha e jövedelem a megye lakosainak lélekszámával elosztatik.

Ezen számításunknak magyarázatául 1/1. alattide mellékeljük a 15-erdélyi megyének 1886-ik évi regale-jövedelmi táblázatát, melyben az egyes megyékben egyes lakosokra eső regale-jövedelmi átlagok is ki vannak tüntetve. A magas kormányának az összes hivatalos adatok birtokában igen könnyű lesz, egy ilyen jövedelmi átlag számítását az 1882—1886. évek teljes összegéből felállítani és azt mint hivatalos adatot közhasználatba bocsátani.

Azon községben tehát, hol hivatalos vagy más akadályok miatt a regale kellően kihasználva nem lett, vagy hol a tulajdonos az adóalapon vett jövedelemnél nagyobb tényleges jövedelmét okmányilag vagy hiteles adatokkal bizonyítani nem tudja, ott legyen joga kárpótlási minimum gyanánt azon tőkét kivánni, mely a község lakosainak lélekszáma és a megyei jövedelmi átlag szerint ezen községre esik.

Ezen minimumnak felvétele a lehetőség határai között orvosolná a hiányos adóbevallásból eredő károkat és még azon előnye is van, hogy ennek alapján a kiadandó kárpótlás legnagyobb összegét épen úgy ki lehet számítani, mint a hogy azt az adóalapon a javaslat indokolása már megtette s így a pénzügyi művelet számára teljesen biztos alapul szolgálhatna.

Ezeknek előrebocsátásával bátrak vagyunk a kártalanítási törvényjavaslat 3. §-ának módosításául a következő szövegezést ajánlani:

A 3. §-ban foglalt általános szabály alól kivételnek csak a következő esetekben van helye:

1. a kincstár képviselőjének felszólalása nyomán a kárpótlás az adózásra bejelentett jövedelem átlagánál kisebb összegben állapíthatatik meg: ha a jogosult e jogot akár a kincstártól, akár másoktól írásbeli szerződés mellett vásárlás útján szerezte meg, mely esetekben követelheti, hogy a kárpótlás a vételár összegénél kevesebb ne legyen.

2. A regale-jogosult felszólalása nyomán a kárpótlás az adó-alapon szolgáltat jövedelemnél magasabb összegben állapíthatatik meg:

a) ha a regale-jogosult e jogot akár a kincstártól, akár másoktól írásbeli szerződés mellett vásárlás útján szerezte meg, mely esetekben követelheti, hogy a kárpótlás a vételár összegénél kevesebb ne legyen.

Azon esetekben, ha a regale vásárlással kapcsolatban és egyidejűleg akár a kincstártól, akár másoktól a regale gyakorlatára szükséges épületek és beltelkek is vásároltak meg, jogosítva van a tulajdonos az ingatlanok kisajátítását is követelni, mely esetben a regaléhoz tartozó ingatlanok együttes kártalanítása az érettek adott vételárnál kevesebb nem lehet;

b) ha a regale-jogosult hitelt érdemlő írásbeli okmányokkal vagy adatokkal igazolja, hogy a regale jövedelme az 1882—1886-ik években az adó alapul bevallott, vagy

hivatalból megállapított jövedelemnél többet tett. Ily esetekben azonban a regale-jogosult, ha, nem jogelőde, hanem ő vagy megbízottja tette a hibás bevallást, eltérni tartozik azt, hogy az 1882—1886-ik évekre eső és igazolt jövedelmi többlet után eső adó a kárpótlásból levonassék;

c) ha a regalé-jogosult, az 1882—1886-iki években a jogot, hatósági intézkedés miatt tényleg nem használta, vagy ha a használt jog utáni adóalapul vett jövedelem felvéve nem lett, valamint ha a regalé-jogosult a valódi jövedelem igazolására hiteles okmány vagy adat bizonyítékkal nem bír; ez esetben kívánhatja, hogy a jog átlag jövedelme az azon megyebeli összes regalék adózás szerinti jövedelmének lélekszámra eső átlaga alapján kárpótoltassék. —

Második fő sérelem, melyet hangsúlyozni szükségesnek tartunk, az, hogy az italmérési jognak jövedelméből 20% kezelési költség czimén levonatni terveztetik és csak a fennmaradó 80% tőkésítették 5%-os kamatozással számítva.

Ezen levonás oly önkényes, hogy avval szemben tárgyilagos érveket felhozni is felesleges.

Valamely jövedelem tőkésítésének kérdésénél a kezelési költség levonása csak akkor jogosult és helyes, ha a nyers jövedelem adatai vétetnek alapul s ha ennél fogva a nyers jövedelemből a tiszta jövedelmet kell kikeresni.

Itt ez az eset egyáltalában nem forog fenn, mert hisz a jövedelmi adó alapjául bevallott vagy megállapított jövedelem az 1868. évi XXVI. t.-cz. 6. §-a szerint nem nyers, hanem tiszta jövedelem. Az a jövedelem tehát, melyből a javaslat 20%-ot levonatni akar, olyan minden tehertől ment tiszta jövedelem, a melyből semminemű levonásnak absolute helye nem lehet. Hozzá véve még ehhez azt a körülményt is, hogy egy öt éves időszak átlaga lett a jövedelem kiszámításánál felvéve, ez átlag felállításánál már tekintetbe kell jönnök mindazon esélyeknek, melyek a jövedelmet csökkenthetik s így az átlagos tiszta jövedelemből további levonást tenni csak önkényesen, de nem számításán alapuló eljárás.

A javaslat indokolásában úgy látszik érezte a magas kormány is; hogy a kezelési költség czime a 20%-os levonást nem indokolja eléggé s ez okból egyfelől arra hivatkozott, hogy a regale olyan jog; melyért sehol sem adtak teljes kárpótlást; másfelől pedig azt állítja, hogy az ezen 20% levonással kiszámított tőke megfelel a regalék forgalmi értékének.

A mi a más országok történelmére való hivatkozást illeti, ezt az argumentumot egész tisztelettel félreteresszük; mert ha történelmi analógiák után indulnánk, akkor könnyen kedvé kerekedhetnék az ország azon nagyszámú szerű többségének, mely regalékkal nem bír; arra, hogy az italmérési jogot egy vagy más állam példájára minden kárpótlás nélkül eltorólje!

A mi pedig a forgalmi értékre való hivatkozást illeti, e tekintetben saját tanulmányaink alapján éppen az ellenkezőjét állíthatjuk annak, a mi a magas kormány indokolása-

ban foglaltatik. Ugyanis nálunk regale jogok forgalmi értékéről alig lehet szó másutt, mint a kir. kincstár által árverezésen eladott regaléknál, melyek közül egy néhányra nézve a 2% alatt csatolt kimutatás szerint a vételár a bevallott jövedelem 3—4%-át tette s így tetemesen nagyobb tőkeértéket tüntet fel, mint a mennyit a javaslat adni kíván.

Magán birtokosok regaléira nézve forgalmi árról alig lehet beszélni, miután az erdélyi részekben néha évek alatt alig fordult ilyenmü vásár elő, s ha történt, azoknál inkább csak olyan tönkre jutott birtokosok voltak az eladók, kiknek ügyleteinél a rendes forgalom szabályai nem fejlődhetek ki.

De ezenkívül tekintet érdemel azon bizonytalanság is, mely a regalék jövő sorsára nézve az irányadó körök homályos kijelentései nyomán már évek óta el van terjedve, s mely egyik fő oka annak, hogy a regalék mint igen jövedelmező és biztos vagyon, önálló fejlődést nem nyertek, hanem nagyobb részét még mindig a földbirtokkal kapcsolatban maradtak.

Mindezeknél fogva a jövedelem 20%-ának levonása akár kezelési költség, akár történelmi analógia, akár az állítólagos forgalmi érték alapján meg nem állhat, hanem azt mint indokolatlant elhagyni és a kártalanítást a valódi tiszta jövedelem huszszoros összegében kiadatni kérjük.

E két fő sérelem orvoslása mellett is vannak még a törvényjavaslatoknak számos olyan pontjai, melyeknek módosítását szükségesnek véljük, de ezekre részletesen kiterjeszkedni nem tartjuk feladatunknak, csak nagy környalokban vagyunk bátrak még a következő megjegyzéseket a magas kormánynak becses figyelmébe ajánlani:

Az italmérési jogok jövedelmi átlagának kiszámítására azok okból lettek az 1882—1886-ik évek jövedelmei alapul véve, mivel aggodalom forgott fenn arra nézve, hogy 1887. és 1888-ban a regalé megváltása már napirendre tűzvetvén, egyesek túlzott adóbevallásokat tehettek.

Ez aggodalmakat mi ugyan nem osztjuk, de meghajlunk a felvett cyclus, mint általános szabály előtt; azonban nem tehetjük, hogy némely kivételek méltányos tekintetbevételét ne ajánljuk. Ilyenek például városok, kegyes alapítványok, egyházak és más nyilvános számadásra kötelezett testületek, melyeknél a regalék mindig nyilvánosan és közhiteli okmányok mellett hasznosíthatnak, melyeknél tehát a túlzott bejelentések veszélye fenn nem forog. Miután pedig biztos tudomásunk van arról, hogy éppen ilyen testületek regaléi az utóbbi két évben tetemes emelkedést mutatnak, a melyek előnyeitől azokat megfosztani egyáltalában nem méltányos, ennél fogva ilyen testületekkel szemben helyes volna a regalék valódi jövedelmét a legutolsó öt évi vagyis az 1884—1888-iki évek átlaga szerint venni a megváltás alapjául.

Vannak továbbá Erdélyben városok p. o. Torda, Kézdi-Vásárhely stb., hol az italmérési jog nem az összes la-

kosságnak, hanem a polgárok egy osztályának volt olyan kiváltsága, a melyet p. o. Tordán bekebelezési díj lefizetése mellett lehetett csakis elnyerni, a nélkül, hogy az ily jog után adó alá eső jövedelem lett volna bevallva.

Ily esetekben a létező jognak kárpótlás nélküli megszüntetése egyáltalában nem volna jogosult. E kérdés megoldására nézve ugyan tüzetes javaslatot tenni nem kívánunk, de azt tanulmányozás és megfelelő intézkedés végett felmenteni szükségesnek látjuk.

Azt is el kell ismernünk, hogy a kártalanítási javaslat 3. §-ának általunk fentebb ajánlatba hozott módosítása esetén a kártalanítási összeg megállapítása semmi esetre sem lesz egyszerűen csak számtani feladat, hanem a bizonyítékok mérlegelése tekintetében igen lényeges és érdemleges bíráskodás válik szükségessé.

E feladatnak a javaslatban felemlített közegek alig lesznek képesek megfelelni s így azok hatásköre és szervezete is lényegesen változás alá jön s különösen megfontolást érdemel még az, hogy vajon a legvégső ítélet feladatát nem volna-e czélyszerűbb a nagyméltóságú pénzügyminiszter urvállairól levéve, a birói garantiákkal ellátott és épen a kincstár és egyesek közötti vitás kérdések eldöntése végett alkotott pénzügyi legfőbb bíróság elébe utalni.

Végül még megjegyezzük azt, hogy az erdélyrészi italmérsi jogok törvényes és tényleges állapota tekintetében megoldatlan kérdést képez az, hogy a megyéken a volt urbérések által az év egy részében gyakorolt korcsmajog, valamint a székely és szász vidékeken az összes szabad lakosság által az egész év folyamán gyakorolt italmérsi jog a politikai községnek vagy az egyes lakosoknak képezi-e jogát?

E kérdéseknek a törvényhozás által leendő megoldása igen czélyszerűen beilleszthető volna a szóban forgó javaslatok keretébe s nekünk — mint gazdasági együletnek — nézetünk és óhajításunk az volna, hogy a szóban forgó községi jogok kárpótlásai a községek elidegeníthetetlen és feloszthatatlan vagyonául jelentessenek ki s ezek jövedelmei a községek számára biztosítván, esetleg egy oly tökevágyón alakulását tennék lehetővé, a mely hitelével a földmivelés érdekében alkotandó nagy intézmények alapjául szolgálhatna.

Ezekben elmondván a szóban forgó két törvényjavaslatot illetőleg igénytelen nézeteinket, azoknak tekintetbevételét és érvényesítését Nagyméltóságod magas figyelmébe ajánljuk.

Kelt az erdélyi gazdasági egyület igazgató választmányának Kolozsvárt, 1888. szeptember hó 17-én tartott üléséből.

Szabó József, s. k.

egyleti alelnök.

Gamauf Vilmos, s. k.

kir. tanácsos, egyleti titkár.

Állatok rosz szokása.

A „Gyakorlati Mezőgazdából“ Korda Imre által írt gyakorlati irányu czikkekből ezen kivonatot szükségesnek tartjuk közölni, tudva azt, hogy egyes rosz szokás mily sok kellemetlenséget okozhat a gazdának és néha egy ily hiba végett, máskülönbén értékes állatot is kész potom áron eladni. Kívánjuk, hogy e czikkekből sok gazdatársunk tanuljon és az itt leírtak nyomtalanul ne tűnjenek el.

Az úgynevezett karó-rágás, jászol-rágás, ökröndözés, levegő-falás nagyon elterjedt rosz szokása a lónak, mely lényegileg nem egyéb, mint a levegőnek beszívása a bázsingba (a nyelőcsőbe), ritkán a gyomorba és annak ismételt kiszorítása. Maga a művelet különféleképpen vitetik véghez a ló által, így pl. némelyik fejét előre nyújtja, metsző-fogaival neki támaszkodik a jászolnak, másik térdéhez támaszkodik, vagy a kantárba, vagy kötőfékbe nehezkedik és ökröndöző hangot ad.

Ezen rosz szokásból légzőszervi bántalom, kólika stb. fejlődhetik. Magasan tartott és megszegett fejvel e művelet végre nem hajtható. Ha a lóban már megrögzött a baj, akkor a torok-szij felkötésével segítünk, mely kipárnázott borszij a ló nyakára kötendő úgy, hogy kiemelkedése a gégefőt vissza nyomja, miáltal az ökröndözés lehetetlenné van téve. Ha a baj még kezdődő stadiumában van, annak könnyen elejét vehetjük; ha a só-hiány, vagy gyomor savanyúság miatt kezdené az állat a nyalást, akkor sót, vagy szénsavas sókat adjunk, mely által a szervezet hiánya ki van elégítve. Ha a ló már fejével a jászolnak támaszkodik, az elforduló zablókkal, vagy pedig a tarisznyából való zabolással a bajt elháríthatjuk.

2. A szövés vagy ringatódzás, midőn a ló első lábain hintázza testét, ártalmas azért, mert idővel a ló lábain elromlanak; kezdetben oly szűk békó alkalmazásával, mely a lábak szétvetését megakadályozza, a bajt meg lehet előzni.

A harapósság a lónál veszedelmes rosz szokás, le lehet kaptatni a lovat kezdetben nyers szalonnába harapatással, vagy a harapás pillanatában kék gáliczos pamacsnak a szájba dugása által. Legbiztosabb azonban a szájkosár. Ily szájkosarat lehet kapni „Universal Patent-Maulkorb“ néven James Plantnál Hannoverben.

Első lábakkal vágó lovak e hibája rendszeren a harapóssággal szokott együtt járni; ha a csikókkal szépen bánunk, egyik baj sem szokott fellépni. Ha a baj már meg van, az istállóban a lóra egy hevedert alkalmazunk s a ló alkarára, (a felső szárcsontra) egy szíjhurkot alkalmazunk, mely a hevederhez erősítve, az első lábak felemelését lehetetlenné teszi; lehet alkalmas békót is használni. Ez által a ló a vágásban meg van akadályozva s idővel e rosz szokásáról teljesen is lekapathat.

A rugás a lovaknál mindig rosz erkölcsre mutat és mindig rosz szándékkal hajtatik végre. Keller gróf igen elmés módon adta tudtára lovainak, hogy rugni kellemetlen

Lapunk mai számához egy félv melléklet van csatolva.

s az ő módszere a leszoktatásra is alkalmaznak bizonyult. U. i. a lóra hevedert tesz, mely két oldalon fent a hát-tájron egy-egy vaskarikával bír. A két hátsó lábára szintén karikákkal ellátott csüd-szijat csatol, a ló fejére kapiczányos kantart húz. Most köteleket erősít a csüdszijak karikáiba, azt keresztül húzva, a hát karikákon a kapiczány karikájába köti, ha most a ló rug, saját maga üt orrára a kapiczányal és pedig a rugási erősségéhez kisebb-nagyobb mértékben. Célszerű először a köteleket hosszabbra hagyni, nehogy a ló mit sem sejtve, orrosontját betörje.

Még lehet kísérteni egy szálmával kitömött zsákknak felfüggesztését úgy, hogy az a ló farát érje, a ló a zsákhöz fog rugni, de az kisebb-nagyobb erővel újra visszacsapódik, míg a ló a hiába való rugdósást megunja. Célszerű az ütőgolyó is, a csánk felett egy széles szijat csatolunk a ló lábára, melynek előre néző részében egy rövid, erős másik szij van erősítve s ennek szabad vége egy lágy fából készített golyót vezet. Ez a golyó rugás közben a szárcsontra üt és minél erősebb a rugás, annál erősebb az ütés is.

Mielőtt ily iskolázáshoz fognánk, győződjünk meg, vajlon a rugást nem valamely parazita okozza-e. A gyapjúragás tudvalevőleg abban áll, hogy a juh a saját vagy társai gyapjút rágja. Egynek példáját rendszerint több is követi, mignem az egész nyáj rabja lesz ezen szerfelett káros szokásnak. A gyapjúragáshoz a juh vagy unalmából, vagy a rossz takarmány következtében szokik hozzá. Ha a baj nagyon elharapódzott, nem lehet ellene tenni; kezdetben azonban igen, t. i. a szopogatókat vagy rágcsálókat eltávolítjuk a szopos bárányok elől, a tőgy körül lévő fürtöket lenyírjuk, nehogy rászokjanak a gyapjúragásra. A takarmány közé mésztartalmú anyagokat vegyítünk és sót teszünk. Tapasztalat, hogy éjjel a ragást nem folytatják, megkísérlelhetjük tehát a nyájnak setét helyre zárasát is.

A malacz felfalás ellen, a koczanál a fiadzás előtt és után moslék etetését, a szülep és vér eltisztítását, malaczóknak szeszszel, aloé-tincturával való bekenését ajánlják. Legjobb azonban a malaczókat 24 órára elkülöníteni, ezután már a malacz felfalás nem fordul elő.

Az önszopó tehéneknél a baj megakadályozására célszerű eszközökkel megakadályozzuk a fejnek a tőgyhöz való jutását, pl. egy rud által, mely kantár forma készülékkel az orron s egy a mar megett megerősített hevedérről az állat két első lába között elnyúlólag a has alatt függ. Ezen gyakorlati eszköz a legelést és evést nem akadályozza, a tőgy kiszopását pedig lehetetlenné teszi, miután az állat fejével semmiképen sem érhet a rud merevsége miatt tőgyéhez.

Jó sikerrel alkalmazható a Fowler-féle borju-elválasztó is.

A fejest nem törő és tejet le nem adó tehéneknél ezen rossz szokását eltávolítandó, próbát teszünk a tehenet kedvencz takarmányán, darán vagy korpán fejni. Továbbá hideg vizes lepedőt teszünk keresztjára.

Az erősen ellenszegülő tehéneknél első lábát azon oldalon, melyen fejjük, felvesszük vagy farkas-guzsba kötjük. Végre a hamis bikák megfékezésére használni szokott orr-sövény pipát alkalmazunk.

Jelzálogbank Kolozsvárt.

A magyar jelzálog-hitelbank Budapesten székelő igazgató-sága hivatalosan tudatta az erdélyi gazdasági egylet igazgató-választmányával, hogy 1886. augusztus hóban tett ígéréthez képest a jelzálog-hitelbank kolozsvári képviselőségét folyó október-hó 1-jével felállítja s egyidejűleg a következő értesítést intézte az erdélyrészi gazd. egyletek, törvényhatóságok és városokhoz:

Van szerencsém értesíteni, hogy az elnöklétem alatti Magyar Jelzálog-Hitelbank Kolozsvárott képviselőséget állított fel.

A Magyar Jelzálog-Hitelbank ezen képviselőségét (Expositurát) azon célból állítja fel és szervezi, hogy a Királyhágotultrészek hitelviszonyainak javítása érdekében a záloglevél kölcsönök a távolabb fekvő Királyhágotultrészekben kölcsön kereső közönségre nézve hozzáférhetőbbekké és olcsóbbakká váljanak és azok megszerzése a kölcsönkérő felekre nézve lehető idő- és költségkíméléssel járjon.

Az Expositurá szervezete és hatásköre az Erdélyi Gazdasági Egylettel egyetértőleg akképp állapotott meg, hogy ezen cél lehetőleg elérésék.

A vezetéssel ezidőszent a bank-tisztviselője báró Mannsberg Sándor bizatott meg, a választmány tagjai: Dr. Berde Aron, Bokros Elek, báró Jósika Samuel, Sigmund Dezső és Szabó József urak.

A képviselőség szabályszerű működését, s. évi október hó 1-én fogja megkezdeni.

Van szerencsém felkérni, hogy a képviselőség életbe léptét tudomásul venni és az érdekelte felekkel közölni méltóztassék.

Budapest, 1888. szeptember 23-án. Kiváló tisztelettel és hű tisztelettel írtok a Magyar Jelzálog-Hitelbank elnöke.

Sertés vásár Déésen.

A buzgó szolnok-dobokamegyei gazd. egylet, mint

tudva van, azon fáradozott, hogy székhelyét az erdélyrészi sertés kereskedés központjává tegye s hogy a közelebről lefolyt „első kísérlet“ miképen sikerült, arról ottani forrásból a következőket közölhetjük: Az első országos sertés-vásár szeptember-hó 20-án végződött, melyre 9 tenyésztő által 1650 darab sertés hajtattott fel. A felhajtott anyag szép urasági 60—550 darabot számláló nyájakból állt, melyek 60 darab 1½ éves javított, továbbá 65 darab öreg koczan kívül, 6—9 hónapos süldekből álltak. A felhajtott anyag csekélynek mondható ugyan, de ha tekintetbe vesszük, hogy vidékünkön a vásár előtt 4—5000 darabnyi ser-

tést, eddig soha el nem ért magas árak mellett vásároltak össze a vevők; még ily mérvű felhajtás sem volt remélhető. Az elért árak magasak voltak, így pl. a 8 hónapos süldő párja 37 frton kelt el, a legszebb három falka azonban nem talált vevőre. — Egy 350 darabból álló 9 hónapos falkáért Kolozsvárról és Nagyváradról jött vevők páronként 42 frtot, különként élő sulyban 61 krajczárt ígértek. Az öreg (miskárolatlan) sertés párja 60 forinton kelt el. A vásáron kevés volt ugyan a vevő, de a vásár előtt egy tenyésztő sem nélkülözte a szenzalók gyakori látogatását s így történt, hogy több, a vásárra bejelentett falka még a vásár előtt eladott. Az eladott sertések legnagyobb része makkra hajtott. A vásár előtt ígért árak a vásár tartama alatt emelkedőben voltak. —

Egyleti mozgalmak.

Választmányi ülés 1888. szeptember-hó 23-án.

Tartatott alelnök Szabó József elnöklete alatt, jelen voltak: Bárány Huszár Károly, Reich Albert, Végh Bertalan, Gámán Zsigmond, Tóth Zsigmond, Filep István, Gróf Horváth Tholdy Lajos, Szentgyörgyi Lajos, Bárány Jósika Gábor és Gamauf Vilmos, egyleti titkár

144. A július 21-én tartott ülés jegyzőkönyve felolvastatván, — a mainak hitelesítésére Filep István, Reich Albert és Végh Bertalan tagtársak kéretnek fel.

145. Pénztári kimutatás június 1 — augusztus 31 éig, mely 2233 frt 74 kr. bevételt és 1663 frt kiadást tüntet fel — tudomásul szolgál

148. Nagy ölvési lakos Déry Zoltán ur az egyletbe lépés módzatait tudakolja — a felvilágosítás megadandó.

149. Adófelügyelőség 10531 sz. a. tudatja, hogy az 1887. júniusban befizetett Zeyk-féle kölcsöntőke után 1888-ra eső kamatadóból a felerészt, azaz 34 frt 62 krt törölte — igazgató választmány felfolyamodást fog beadni, hogy az egész 1888-ra előírt adó a jelen évről, jövőre pedig véglegesen törlesztessék.

150. Ministerium tudatja, hogy a szeszfőző gazdák részére tanácsadóul Békessy Sándor szakértő személyében külön szakközöveget állított fel, — lapban közöltetvén, tudomásul szolgál.

151. Ministerium 43614 sz. alatt tudatja, hogy hajlandó egyletünket megbizni, miszerint az erdélyi ország-részben a vidéki gazd. egyletekkel és megyei hatóságokkal szövetkezve, tenyészvikák vásárlására évi járulékot teremtsen elő, melyhez a ministerium ugyanannyi összeggel járulni kész; a fennmaradó, illetve a községek által befizetendő pénz újból és újból bikavásárlásokra lévén fordítandó — a fontos átirat örvendetes tudomásul szolgálván, igazgató választmány azt egyfelől az erdélyrészi egyletekkel, illetve megyékkel tudatja, másfelől beható tanulmányozás és véleményezés végett az állatkiállítási szakosztálynak adja ki.

152. Borászati kormánybiztos a phylloxera-ügy állásáról szóló jelentését küldi meg — köszönettel könyvtárra tétetett

153—155. Kereskedelmi muzeum gyümölcs, sajt és méhészeti kiállítási programjai — mindhárom lapjainkban közöltetett, a méhészeti kiállítás intézését pedig méhészegyletünk vállalta el.

156. Országos gazd. egyesület serárpa-kiállításának programja — lapban közöltetett

157. Budapest-soroksári műtrágyagyár. pártolást kér — tagokunk figyelmébe ajánlatik.

158. Egyleti elnökség beterjeszti azon emlékiratot, melyet az italméresi jog megváltásáról a kormány által szerkesztett törvényjavaslat tárgyában készített — csekély módosítással és kiegészítéssel elfogadtatván, a nagyméltósági pénzügyministeriumhoz felterjesztendő, valamint pártolás végett az erdélyrészi törvényhatóságoknak, végre pedig annak idején az összes képviselőknek megküldendő lesz. A szeptember 1-ji értekezet által felkért regalebizottság szeptember 23-ára hivatik össze s az emlékirat letárgyalása után a további lépések megbeszélésével fog foglalkozni.

159. A phylloxera elleni védelemre alakult bizottság az inficiált vidékekről a szőlőgyümölcsnek behozatalát is eltítani kéri — a nmlgu ministeriumhoz ez értelemben felterjesztés intéztetik.

160. Szentgyörgyi Lajos egyleti kiküldötti jelenti, hogy a nagy-enyedi vinczellérképezde zárvizsgálója igen szép sikerrel folyt le s hogy egyletünk ösztöndíjasai e jótéteményre teljesen érdemesek — örvendetes tudomásul szolgál.

Hitelesítik:
Filep István,
Végh Bertalan,
Reich Albert.

Szabó József,
egyleti alelnök.
Gamauf Vilmos,
egyleti titkár.

Regálügyi mozgalmak.

Az erdélyi gazdasági egylet igazgató választmánya mult hó 17-én állapította meg véglegesen azon emlékiratnak szövegét, melyet az italméresi jog megváltásáról a kormány által szerkesztett törvényjavaslat tárgyában a nmlgu pénzügyministeriumhoz felterjeszteni elhatározott. Ezen emlékiratot — melyet jelen számunkban teljtartalmulag közlünk — az igazgató választmány egyidejűleg a következő átirattal küldötte meg az erdélyrészi megyéknek (Szilágyot is ideértve), valamint az önálló törvényhatósági joggal felruházott városoknak (Kolozsvár és Maros-Vásárhely.):

Tekintetes törvényhatóság!

Az erdélyrészi birtokosság szeptember-hó 1-én tartott értekezetének megbízásából erdélyi gazdasági egyletünk igazgató választmánya által szövegezett emlékiratot, — mely a magas kormányának az italméresi jog megváltásáról szerkesztett törvényjavaslatát tárgyalja, — azon tiszteletteljes kéréssel vagyunk bátrak a Tekintetes törvényhatóságnak megküldeni, hogy azt az ügy fontosságához mért beható figyelmére méltatni, a közelebbi közgyűlésen napirendre tűzni s a maga részéről is a magas kormányhoz hasonszellemű felterjesztést intézni méltóztassék; mert csakis a tömeges fellépés ereje orvosolhatja azon sérelmeket, melyeket az idézett törvényjavaslat minden jogosulton, — legyen az község, egyház, vagy magános — kivétel nélkül elkövetni szándékozik!

Miután azonban e nagyfontosságú kérdés már jövő évi január-hó 1-sejéig megoldatni szándékoztatik és így szükségképen az october közepén kezdődő országgyűlési ülészak egyik első tárgyát fogja képezni, — felette kívánatos, hogy a Tekintetes törvényhatóság is mielőbb foglalkozzék ezen ügygyel, illetve a közgyűlést mielőbb hívja össze, nehogy a késedelem folytán legvitalisabb érdekeink esetleg tetemes megkárosítást szenvedjenek. —

— Ezen átirat-következtében, mint halljuk, több törvényhatóság máris elhatározta, hogy az őszi közgyűlés megtartását lehetőleg siettetni s az emlékiratot napirendre tűzi. Több megyei székhelyen az ugy szólván hivatalos tárgyalást

megelőzőleg értekezletet fognak tartani az italméresi jogosultak. —

* * *

A szeptember 1-seji erdélyrészi regálé-értekezlet által kiküldött bizottság szeptember-hó 23-án gyült össze, mely alkalommal Kolozsvárt az erdélyi gazd. egyesület emlékiratát egyhangulag elfogadta s a fáradszatóan buzgósaú alelnök Szabó Józsefnek, valamint az egész igazgató választmánynak meleg köszönetet szavazván, azt a maga részéről két kiegészítéssel és pótlással ellátva, a következő kísérő levéllel küldötte meg az összes (számszerint 74) erdélyrészi országgyűlési képviselőnek:

Mélyen tisztelt képviselő ur!

Az italméresi jog országos megváltása, bár elvileg nem kifogásolható, de gyakorlati kivitelében csak úgy helyeselhető, ha az a jogos érdekek tekintetbe vételével és az állam által sem sérthető tulajdonjognak teljes tiszteletben tartása mellett vitetik keresztül.

A magas kormány által az italméresi jog megváltásáról előzetesen közzétett törvényjavaslati tervezet az érdekelt erdélyrészi tulajdonosokban élénk és méltó aggodalmakat keltett;

mert egyfelől nem látták a javaslatban biztosítva azt, hogy az italméresi jog tulajdonosai az értékért, melyet e jogban birnak, teljes és méltányos kárpótlásra számíthatnának — és

mert a megváltás tervezetében nem látták figyelembe véve azokat a számos eltérő viszonyokat, melyek az italméresi jog élvezetében az ország minden részében nagy változatosságban fordulnak elő és a melyeknek kellő figyelembevétele és méltánylása nélkül az a megváltás, — mely igazságosan keresztülvive úgy az államnak, mint az összes érdekeltnek előnyére válhatnék, — igen sokaknak okozhatna jogsérelmet és pótolhatlan károkat.

Az érdekelték között általánosan elterjedt ezen méltó aggodalmak, az erdélyi gazdasági egyesületet, — mint a mely az erdélyrészi birtokosság anyagi érdekeinek előmozdítását, esetleg megvédését hivatása egyik legfontosabb ágának tekinti, — arra vezették, hogy az erdélyrészi italméresi jog viszonyainak ismertetésére adatokat gyűjtsön és ezen adatokból levonja azon következtetéseket, melyek az italméresi jog megváltása jogos és méltányos keresztülvitelének mellözhetlen feltételeit képezik.

Ez adatok gyűjtésében és összeállításában az erdélyi gazdasági egyesület előhaladván, nem késett az erdélyrészi érdekelt italméresi jogtulajdonosokat értekezés végett folyó évi szeptember-hó 1-ső napjára Kolozsvárra összehívni.

Ezen értekezlet az erdélyi részek minden vidékéről összegyűlt nagyszámú érdekelték közbejöttével megtartott és egész egyhangúsággal azon megállapodásra jutott, hogy az erdélyi gazdasági egyesület elnöksége által a megváltás helyes módzatai iránt közölt nézeteket mindenkben teljesen magáévá tévén, egy bizottságot küldött ki a végett, hogy az erdélyi gazdasági egyesület által készitendő emlékiratot, — mely a jogos és méltányos megváltás keresztülvitelére a magas kormány tervezetének szükséges módosításait tartalmazza — az erdélyrészi t. országgyűlési képviselő urakkal közölje és őket az emlékiratban foglaltaknak erőlyes támogatására meleg felhívja!

E megbízatásunknak teszünk eleget, midőn az erdélyi gazdasági egyesületnek velünk közölt és általunk is elfogadott emlékiratának egy példányát a mélyen tisztelt képviselő urnak azon biztos reményben küldjük meg, hogy méltányolván a Kolozsvárt folyó évi szeptember-hó 1-én tartott népes

értekezletre összegyűlt igen számos és tekintélyes honfőtársának az italméresi jog megváltása iránt nyilvánosságra jutott kormányi tervezet feletti aggodalmait; — és az említett javaslatban foglalt jogsérelmek elhárítása céljából elfogadván az erdélyi gazdasági egyesület mellékelt emlékiratában, valamint az ugyancsak ide csatolt függelékben, adatokra és a helyzet teljes ismeretére alapított módosításokat; azokat a megnyitandó országgyűlési tárgyalások folyamán hathatós támogatásában részeltetvén, érvényre juttatásukban közreműködni hazafi kötelességének ismerendi; mely kérésünk után kiváló tisztelettel maradunk

Az erdélyrészi italméresi jogtulajdonosoknak folyó évi szeptember-hó 1-ső napján tartott értekezlete által kiküldött bizottsága

Kolozsvárt, 1888. szeptember 23-án

hazafi szolgálai:

Gróf Bánffy György s. k.	Gróf Béldi Kálmán s. k.
Gróf Bethlen Pál s. k.	Bokros Lajos s. k.
Báró Kemény Gyula s. k.	Kovács Gyula s. k.
Künnle József s. k.	id. Lészay Ferencz s. k.
Miksa Imre s. k.	Gróf Nemes János s. k.
Báró Orbán Ottó s. k.	Sombory Lajos s. k.
Szabó József s. k.	id. Zeyk József s. k.

Függelék.

Az erdélyi gazdasági egyesület csatolt emlékiratába a bizottság egyhangu nézete szerint még felveendő volna a következő pótlás és egy új pont, u. m.

az 5-ik lapon, a c) pont folytatásául és befejezéséül: „városokban pedig az állami fogyasztási adók vétesenek alapul;“

ugyancsak az 5-ik lapon, nyomban a most idézett után, mint új pont:

„d) Ha a regale-jogosult hitelt érdemlő adatokkal be tudja bizonyítani, miszerint az 1882—1888-ik évek alatt létre jött arányosítás a kocsmajog jövedelmezőségi viszonyait megváltoztatta, akkor csakis az ezen jövedelem-változáson innen eső idő vétessek aránykiszámítási alapul.“ —

— Örömmel konstatáljuk, hogy máris több képviselő jelentkezett, ki a törvényjavaslatot megszavazni nem fogja! Különbön az egész erdélyi országrész pontosan számon fogja tartani a „voksokat!“ —

Felelős szerkesztő: GAMAUF VILMOS.

Hirdetések.

Gazdasági műszaki iroda,

szesz, cukor és szeszgyárak berendezésére
Budapest (Köztelek).

Díjmentesen ad felvilágosításokat gazdasági szeszgyáraknak az új szeszadó törvény követelményei szerinti átalakítására és új gazdasági szeszgyárak létesítésére. Elvállalja bármely szeszgyári gép beszerzését, régi szeszgyárak rekonstrukcióját, új gazdasági szeszgyárak tervezését, építését és berendezését. Gazdasági cukorgyárak és sörgyárak létesítését.

Levél cím: Gazdasági műszaki iroda Budapest,
(Köztelek). (16.) (4—10.)

GAZDATISZTI ÁLLOMÁS.

Méltóságos Baró Kemény Kálmán
maros-vécsi.

gazdatiszti állomása

ezen állomásért folyamodók bizonyítványaikat

Vadasdi Kálmán

benyújthatják,

Maros-Vécsen,

posta helyben.

Ajánlkozás.

Egy intelligens úri családból való fiatal, 27

éves nőtlen egyén ajánlkozik

Gazdatisztnak,

ki egyszermind

az állatorvosi tudományban is jártas.

Esetleg számtartói vagy is-

páni állást is elfogad,

különben a gazdaszat minden ágában jár-

tassággal bír, melyet ez ideig a szülei bir-

tokban hasznosított, a melyet önállólag

szíves tudakozódások az „Erdélyi

Gazda” szerkesztőségéhez intézendők.

PIACZI ÁRAK.

A heti vásár			Gabona	Tiszta	Elegy	Rozs	Arpa	Zab	Török	100 kiló		1-köb-	1 kiló
helye	napja	mérték	búza	búza	búza	búza	búza	búza	búza	széna	szalma	méter	marha-
k r a j e z á r o k b a n													
Budapest.	széptember 29	métermázsa	750	—	545	555	520	625	—	—	—	—	—
Brassó	széptember 28	hektoliter	520	360	290	280	170	430	170	120	250	36	—
Deés	széptember 25	"	475	450	400	—	250	680	400	180	320	28	—
Fogarás	széptember 21	"	480	410	250	—	150	400	250	180	200	29	—
Gyula-Fehérvár.	széptember 22	"	500	400	370	—	175	350	280	160	240	34	—
Kézdi-Vásárhely	széptember 27	"	450	—	270	260	150	440	260	90	240	28	—
Kolozsvár	széptember 27	métermázsa	660	—	450	—	380	560	300	140	300	34	—
Maros-Vásárhely	széptember 27	"	650	525	500	480	418	577	220	140	260	32	—
Nagy-Szeben	széptember 28	hektoliter	420	300	280	320	160	420	160	100	300	31	—
Nagy-Várad	széptember 25	"	560	350	308	278	168	360	220	120	320	44	—
Sepsi-Szt.-György	széptember 27	"	500	470	300	260	140	400	300	100	150	26	—
Szász-Régen	széptember 27	"	475	425	310	260	150	400	300	180	260	28	—
Torda	széptember 22	"	450	300	275	300	130	375	300	30	225	28	—